

PATVIRTINTA

Vilniaus r. Kalvelių „Aušros“ gimnazijos
direktoriaus 2021 m. gruodžio 30 d.
įsakymu Nr. V-73

GABIŲ IR TALENTINGŲ MOKINIŲ ATPAŽINIMO, UGDYMO IR SKATINIMO TVARKOS APRAŠAS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Vilniaus r. Kalvelių „Aušros“ gimnazijos (toliau – Gimnazijos) Gabių ir talentingų mokinių atpažinimo, ugdymo ir skatinimo tvarkos aprašo (toliau – Tvarkos aprašas) paskirtis – padėti atpažinti ir atskleisti mokinių gabumus, sudaryti galimybes visapusiškam ugdymui(si) bei motyvacijai kelti.

2. Tvarkos aprašas parengtas vadovaujantis Gabių ir talentingų vaikų ugdymo programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2009 m. sausio 19 d. įsakymu Nr. ISAK-105.

3. Vartojamos sąvokos:

3.1. **Gabūs vaikai** – tai vaikai, galintys efektyviai įgyti žinių ir mokėjimų, juos pritaikyti naujoms problemoms spręsti, sparčiai mokytis iš patirties. Jų intelektualinių gebėjimų lygis yra labai aukštas. Turėdami šiuos intelektualinius gebėjimus, gabūs vaikai lenkia arba pajėgūs pralenkti panašios patirties ir aplinkos bendraamžius savo vienos ar kelių mokslo sričių akademiniiais pasiekimais. Šiems vaikams būdingas aukštas kūrybiškumo lygis.

3.2. **Talentingi vaikai** – tai vaikai, turintys ypatingų gebėjimų, kurie pasireiškia vienos ar kelių meno, mokslo ar sporto sričių pasiekimais.

3.3. **Gabumai** – tai individualios psichologinės žmogaus savybės, lemiančios vienokios ar kitokios jo veiklos sėkmę. Gabumai gali pasireikšti vienoje ar keliuose šių sričių: bendrojo intelekto, atskiroje mokslo srityje (akademinėje srityje), socialinio funkcionavimo, meninės veiklos.

II. GABIŲ IR TALENTINGŲ MOKINIŲ ATPAŽINIMAS, UGDYMAS(IS)

4. Gabius ir talentingus mokinius mokytojai atpažįsta vadovaudamiesi šiais kriterijais:

4.1. mokinių dalykų mokymosi pasiekimų įvertinimai 9–10 balų, pradinėse klasėse – aukštesnysis lygis;

4.2. mokiniai yra olimpiadų, dalykinių, meninių konkursų, sportinių varžybų ar pan. prizinių vietų laimėtojai ar laureatai;

4.3. stebimi išskirtiniai kokios nors srities gebėjimai, įgūdžiai, kūrybiškumas;

4.4. atsižvelgiama į tėvų bei kitų kolegų pastebėjimus, psichologo rekomendacijas, paties vaiko nuomonę.

5. Gabūs ir talentingi mokiniai atpažįstami per šias veiklas:

5.1. dalykų pamokas, modulių ir neformaliojo švietimo užsiėmimus;

5.2. mokyklines įvairių mokomųjų dalykų olimpiadas;

5.3. meninius, tikslųjų mokslų, kalbinius ir literatūrinius konkursus, sportines varžybas, tikslinius projektus, darbų parodas, koncertus ir kt. renginius;

5.4. rajono, respublikos ir tarptautinius konkursus, olimpiadas, varžybas, projektus, festivalius.

6. Gabių ir talentingų mokinių ugdymas gali būti spartinamas: atsižvelgus į mokymosi pasiekimus, tėvų nuomonę bei Vaiko gerovės komisijos rekomendacijas gali būti „peršokamos“ klasės/programos.

7. Gabių ir talentingų vaikų ugdymas pagal amžių, gebėjimus ir polinkius diferencijuojamas, individualizuojamas suteikiant galimybę:
- 7.1. rinktis pagilinto, kryptingo mokymosi modulių ar neformaliojo švietimo programas;
 - 7.2. pamokų metu dirbti savarankiškai, atliekant sudėtingesnes individualias užduotis; skirti jų gebėjimus atitinkančias užduotis ir namuose;
 - 7.3. tapti kitų mokinių konsultantu, grupinio darbo vadovu.
8. Siekdami kuo geriau išmokyti atpažinti gabius ir talentingus mokinius bei kuo efektyviau pritaikyti ugdymo turinį pagal jų poreikius, mokytojai tobulina savo profesinę kompetenciją:
- 8.1. dalyvauja tiksliniuose seminaruose, kursuose, konferencijose;
 - 8.2. savarankiškai skaito pedagoginę ir mokslinę literatūrą apie gabių vaikų atpažinimą ir ugdymo metodus;
 - 8.3. įvairiomis formomis (seminarai, atviros pamokos, pranešimai ir kt.) dalijasi savo patirtimi su kolegomis;
 - 8.4. mokiniams sudaromos sąlygos lankyti dalykų konsultacijas žinių gilinimui.

III. GABIŲ IR TALENTINGŲ MOKINIŲ SKATINIMAS

9. Gimnazijoje organizuojamų olimpiadų, varžybų, konkursų nugalėtojai:
- 9.1. apdovanojami Gimnazijos direktoriaus pasirašytais diplomais;
 - 9.2. apie jų pasiekimus skelbiama Gimnazijos interneto svetainėje, Gimnazijos stende;
 - 9.3. olimpiadų, varžybų, konkursų nugalėtojus dalyko mokytojas įvertina aukščiausiu formaliuoju įvertinimu.
10. Rajono, respublikos ir tarptautinių olimpiadų, varžybų ir kitų konkursų nugalėtojai, laureatai, apdovanoti organizatorių diplomais ar kitais skiriamaisiais raštais:
- 10.1. apie jų pasiekimus skelbiama Gimnazijos interneto svetainėje, Gimnazijos stende „Didžiojoje“;
 - 10.2. olimpiadų, varžybų, konkursų nugalėtojus dalyko mokytojas įvertina aukščiausiu formaliuoju įvertinimu.
11. 5–12 klasių mokiniai, kurių metiniai įvertinimai 9, 10 ir pradinių klasių mokiniai, kurių metiniai įvertinimai įvertinti aukštesniojo lygiu, mokslo metų pabaigos šventėje apdovanojami Gimnazijos direktoriaus pasirašytais padėkomis.
12. Mokiniams, kurių metiniai įvertinimai yra ne žemesni nei jo gebėjimai, sudaroma galimybė (suderinus su tėvais) vietoje pamokų paskutinę pusmečio dieną ir mokslo metų savaitę laiką skirti savo intelektualinių gebėjimų ugdymui atskiroje domėjimosi srityje.
13. Atsižvelgiant į turimas lėšas mokiniams, kurių metinių įvertinimų vidurkis 9 ir daugiau balų, pradinių klasių mokiniams, kurių metiniai įvertinimai – aukštesnysis lygis, rajono, respublikos ir tarptautinių olimpiadų, varžybų ir kitų konkursų nugalėtojai, laureatai paskatinami edukacine pažintine išvyka.

IV. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

15. Mokytojams rekomenduojama atsižvelgti į Metodinės tarybos parengtą atmintinę „Gabūs ir talentingi? Kaip atpažinti ir kas toliau?“ (priedas Nr. 1).
16. Gimnazijos administracija vykdo gabių ir talentingų mokinių ugdymo stebėjimą, inicijuoja su šia veikla susijusius tyrimus, mokytojų mokymus.
17. Šis Tvarkos aprašas gali būti keičiamas ar papildomas gimnazijos direktoriaus įsakymu, pritarus Metodinei tarybai.

ATMINTINĖ „GABŪS IR TALENTINGI? KAIP ATPAŽINTI IR KAS TOLIAU?“

I. GABUMŲ ATPAŽINIMO IR ĮVERTINIMO METODAI

Įvairaus amžiaus gabiems vaikams atpažinti dažniausiai remiamasi:

- grupiniais ir individualiais intelekto testais;
- standartizuotais žinių testais;
- įvertinimo skalėmis, savybių aprašais ir klausimynais;
- mokytojų vertinimu;
- tėvų nuomone;
- bendraamžių ar bendraklasių nuomone;
- paties vaiko nuomone;
- pažymiais; ekspertų vertinimu.

II. GEBĖJIMAI

1. Bendrieji intelektualiniai gebėjimai:

- sparti pažintinė raida;
- ankstyvi skaitymo įgūdžiai (sulaukus 4–5 m.);
- gera atmintis, plačios bendrosios žinios;
- turtingas žodynas;
- platūs interesai, domėjimasis mokslu, literatūra ar menu;
- smalsumas, imlumas naujai informacijai;
- šie vaikai greitai ir lengvai supranta ir įsimeną informaciją;
- mokosi ir išmoksta lengvai ir greitai; greitai suvokia abstrakčias sąvokas, simbolius, idėjas;
- pasižymi pastabumu, greitai pastebi ir supranta ryšius;
- lengvai ir greitai sprendžia sudėtingas problemas.

2. Specialieji akademinės (mokomųjų dalykų) ar meno srities gebėjimai:

- nuodugniai domisi tam tikro mokomojo dalyko ar meno sritimi;
- puikiai įsimeną tos srities informaciją, greitai įgyja, tobulina ir plečia tos srities žinias;
- siekia pagalbos, kai nori praplėsti tos srities žinias;
- įgytas žinias pritaiko praktikoje;
- turi vidinę mokymosi motyvaciją, mėgsta ir renkasi pamokas, mokomuosius dalykus, susijusius su jų interesų sritimi;
- dažnai renkasi tos srities veiklą laisvalaikiu, studijuoja, praktikuoja savo noru, niekieno neverčiami, stengiasi pagerinti turimus įgūdžius.

3. Kūrybingumas:

- yra pastabūs;
- lengvai kuria ir pateikia naujas idėjas;
- mąsto lanksčiai;
- jų mintys ir sprendimai neįprasti, unikalūs, originalūs;
- naudojami įvairiomis problemų sprendimo strategijomis;
- turi lakią vaizduotę, daug fantazuoja;
- jiems paprastai patinka naujos ir sudėtingos situacijos;
- toleruoja dviprasmybes, nežinojimą;
- yra intelektualiai žaismingi;
- yra emociškai jautrūs, intuityvūs, empatiški.

4. Gebėjimas vadovauti:

- pasitikėjimas savimi tiek bendraujant su bendraamžiais, tiek su suaugusiais žmonėmis;
- šie vaikai organizuoja, planuoja veiklą;
- greitai ir gerai orientuojasi situacijoje;
- gali koordinuoti grupės darbą;
- lengvai bendrauja, pasižymi gerais socialiniais įgūdžiais;
- yra atsakingi;
- aiškiai ir efektyviai duoda nurodymus kitiems;
- yra empatiški, paremiantys kitus.

5. Psichomotoriniai gebėjimai

Dažniausiai sporto sričiai gabūs vaikai:

- išsiskiria energingumu, aktyvumu, judrumu;
- linkę ir mėgsta užsiimti fizine ir sportine veikla, treniruojasi savo noru, niekieno neverčiami;
- yra atletiški, gerai valdo kūną, pasižymi gera judesių koordinacija.

GABIŲ VAIKŲ TIPAI

1. „Sėkmės lydimas“ gabaus vaiko tipas

Šio tipo gabūs vaikai išsiskiria iš bendraamžių gerais pažymiais, intelektinių gebėjimų ar pasiekimų ir žinių testų rezultatais. Jie klauso mokytojų ir tėvų, elgiasi ir daro tai, kas iš jų reikalaujama, ko iš jų tikimasi. Paprastai tokie vaikai atitinka įvairiausių programų gabiems vaikams kriterijus.

Atpažinimas. Šiuos vaikus atpažinti lengviausia. Jie pasižymi gerais akademiniiais pasiekimais, aukštais intelekto ar žinių testų rezultatais, mokytojai gana anksti pastebi ir įvertina jų gebėjimus.

Ugdymas. Šio tipo vaikams labiausiai tinka paankstintas ir pagilintas arba paspartintas mokymas, savarankiškas mokymas(is), galimybė išbandyti įvairias mokymo(si) formas. Labai svarbi galimybė bendrauti ir mokytis su tokiais pat gabiais vaikais.

Patarimai tėvams. Geriausia pagalba ir parama namuose šiems vaikams būtų ugdyti jų savarankiškumą, gerbti jų interesus, skatinti veiklą, teikiančią galimybę rizikuoti.

2. „Sunkaus“ gabaus vaiko tipas

Tai išskirtinis gabaus vaiko tipas. Dažniausiai šie vaikai pasižymi dideliu kūrybingumu. Abejoja autoritetais, neretai gali prieštarauti mokytojui, būti netaktiški, sarkastiški, užsispyrę. Bendraudami su kitais, linkę konfliktuoti. Gauna nedaug apdovanojimų ar teigiamų įvertinimų. Deja, daugelis šių vaikų nepatenka į įvairias gabių vaikų ugdymo programas.

Atpažinimas. Mokytojų nuomone, šie vaikai linkę nusižengti drausmei, neretai mokytojui nepastebi išskirtinių šių vaikų gabumų. Juos labiau pastebi ne mokytojai, o bendraamžiai ar kiti su mokymu nesusiję asmenys. Šie vaikai pasižymi itin dideliu kūrybingumu. Didelius jų gabumus rodo kūrybingumo testai ar veiklos rezultatai.

Ugdymas. Tokiems vaikams geriausia pagalba ir parama mokykloje yra tinkamas, jų poreikius ir elgesį suprantantis mokytojas, kuris leistų išreikšti jiems jausmus, aiškiai ir kryptingai vadovautų jų mokymosi procesui, suteiktų pagilinto mokymosi galimybes, tinkamai lavintų pažintinius ir socialinius jų įgūdžius. Elgesio korekcijai tinka įvairiausios elgesio sutartys.

Patarimai tėvams. Geriausia pagalba ir parama namuose šiems vaikams būtų jų priėmimas ir supratimas, jų interesų gynimas mokykloje, leidimas užsiimti veikla, atitinkančia jų interesus, įtraukimas į bendrą šeimos narių veiklą.

3. „Slepiančio savo gabumus“ gabaus vaiko tipas

Šiam gabaus vaiko tipui dažniausiai priklauso tie vaikai, kurie praranda motyvaciją ir susidomėjimą tuo, kuo anksčiau domėjosi, kurie neigia ir slepia savo gabumus, stengdamiesi priklausyti ne tokių gabių savo bendraamžių grupei. Šiam gabaus vaiko tipui dažniausiai priklauso vidutinio mokyklinio amžiaus mergaitės.

Atpažinimas. Mokytojų akimis, tai daugiau nei vidutinių gabumų mokiniai arba tiesiog tik sėkmingai besimokantys mokiniai. Šio tipo vaikai atpažįstami iš aukštų pasiekimų ir IQ testų rezultatų. Kad ir kaip jie stengtųsi slėpti savo gabumus ir neišsiskirti, jų gabumus vis dėlto pastebi tiek mokytojai, tiek bendraamžiai, apie juos žino ir tėvai.

Ugdymas. Geriausia pagalba ir parama tokiems vaikams mokykloje – kuo anksčiau juos atpažinti. Svarbu parodyti tinkamą tos pačios lyties gabaus vaiko elgesio modelį, konsultuoti profesijos pasirinkimo, karjeros klausimais.

Patarimai tėvams. Geriausia parama namuose – kai šeimos nariai supranta tokio jų elgesio priežastis, leidžia vaikui būti su bendraamžiais ir patys skiria laiką būti kartu su vaiku, įsigilinti į jo elgesį ir suprasti jo sunkumus.

4. „Iškritusiojo iš mokyklos“ gabaus vaiko tipas

Dažniausiai šio tipo vaikų interesai yra už mokyklos ribų, nes jie negauna paramos ir nerealizuoja savęs įprastoje mokyklinėje aplinkoje. Neretai jie mokyklą lanko nenuosekliai, o jei ir lanko, tai sunkiai įsitraukia į klasės ir mokyklos veiklą.

Atpažinimas. Mokytojams jie atrodo kaip vidutiniai ar net prasčiau už vidutinius besimokantys mokiniai. Tokių vaikų gabumai atpažįstami tik atliekant bendrą ir išsamų įvertinimą, kai išryškėja jų IQ ir mokymosi pasiekimų neatitikimas. Kartais atpažinti padeda ir kitų gabių vaikų rekomendacijos, pastebimas didelis jų kūrybingumas, dažniau nemokyklinėje veikloje.

Ugdymas. Geriausia pagalba ir parama mokykloje – tinkamas šių vaikų pedagoginis psichologinis įvertinimas, netradicinės ir alternatyvios mokymo formos. Geriausiai šio tipo vaikų poreikius atitinka individuali programa, intensyvus kursas, įvairūs mokymo būdai (individualus mokymas, atskyrimas nuo kitų klasės vaikų ir pan.). Dažnai reikalinga psichologo konsultacija (individuali, grupinė, šeimos), socialinių įgūdžių ugdymo programos.

Patarimai tėvams. Geriausia pagalba ir parama namuose šiems vaikams yra geranoriška namų aplinka ir šeimos narių palaikymas. Naudingos ir visos šeimos psichologinės konsultacijos.

5. „Dvejopai išskirtinio“ gabaus vaiko tipas

Šis tipas apima vaikus, kurių išskirtinumas dvejopas – jie pasižymi ir gabumais, ir vienu ar kitu sutrikimu, tokiu kaip sensorikos sutrikimai, mokymosi negalios ir pan. Turimas sutrikimas neleidžia pasireikšti gabumams. Dėl šios priežasties šių vaikų gabumus sunku atpažinti, ir dažnai jie taip ir nesulaukia tinkamo ugdymo ir paramos.

Atpažinimas. Mokytojams šie vaikai atrodo kaip vidutiniai ar net prasčiau už vidutinius besimokantys mokiniai. Juos atpažįsta specialistai testuodami vaikus ir vertindami jų veiklą ar užduočių atlikimą. Šie vaikai gali atrodyti kaip turintys negalią, bet nėra atpažįstami kaip gabūs.

Ugdymas. Geriausia pagalba ir parama mokykloje – leisti jiems dalyvauti gabių vaikų programose, suteikti alternatyvaus mokymosi galimybes, gerinti turimus vaiko gebėjimus. Svarbu pabrėžti šių vaikų stiprybes ir mokyti tinkamų socialinių įgūdžių. Neretai reikalinga psichologo ar kitų specialistų konsultacija.

Patarimai tėvams. Geriausia parama namuose – jų interesų gynimas mokykloje, leidimas užsiimti veikla, atitinkančia jų interesus, įtraukimas į bendrą šeimos narių veiklą.

6. „Savarankiško“ gabaus vaiko tipas

Tai savarankiški sėkmingai besimokantys gabūs vaikai. Šis tipas panašus į „sėkmės lydimą“ gabaus vaiko tipą, tik šie vaikai patys stengiasi susikurti savo mokymosi galimybes. Jie patys „pasiima“ tai, ko mokymosi sistema jiems negali duoti.

Atpažinimas. Lengvai atpažįstami, išsiskiria iš bendraamžių gerais mokymosi pasiekimais, aukštais intelekto ar žinių testų rezultatais, mokytojai gana anksti pastebi ir įvertina jų gebėjimus.

Ugdymas. Jiems reikalingas grįžtamasis ryšys, tinkamas vadovavimas, tinkamos mokymosi alternatyvos. Svarbu pagilinti ir papildyti tokio vaiko ugdymo programą, paspartinti mokymą, neriboti mokymuisi skirtą laiką, planuoti studijų, karjeros galimybes.

Patarimai tėvams. Parama namuose – suteikti galimybes domėtis, gilintis savo srityje, leisti bendrauti su įvairaus amžiaus vaikais, paskatinti domėtis ir tuo, kuo domisi tėvai.

GABIŲ VAIKŲ PAGRINDINĖS SAVYBĖS

Gabių vaikų 12 pagrindinių savybių:

- 1) noras ir vidinis poreikis sužinoti bei pažinti aplinką, smalsumas;
- 2) domėjimasis ir stebėjimasis viskuo, kas nauja ar neįprasta;
- 3) lankstumas renkantis tyrimo objektus, būdus ir priemones;
- 4) tyrinėjimų džiaugsmas ir pasitenkinimas savo rezultatais;
- 5) gebėjimas net ir „rimtą“ darbą paversti žaidimu;
- 6) išmintingumas;
- 7) kūrybingumas;
- 8) išradingumas;
- 9) vaizduotė ir fantazija;
- 10) išvystytas humoro jausmas;
- 11) jautrumas aplinkai ir žmonėms;
- 12) gyvybingumas ir energingumas.

KUO SKIRIASI GERAI BESIMOKANTIS MOKINYS NUO GABAUS MOKINIO?

	Gerau besimokantis mokinys	Gabus mokinys
1.	Susidomėjęs	Smalsus
2.	Dėmesingas	Įsitraukęs į veiklą
3.	Turi gerų idėjų	Turi keistų idėjų
4.	Stengiasi ir gerai atlieka užduotį	Gali be pastangų gerai atlikti užduotį
5.	Atsakinėja į klausimus	Klausinėja pats, domisi smulkmenomis
6.	Klausosi susidomėjęs	Turi tvirtą savo nuomonę
7.	Medžiagai įsisavinti reikia 6–8 kartojimų	Medžiagai įsisavinti reikia 1–2 kartojimų
8.	Supranta idėjas	Kuria dėsnius
9.	Atlieka tai, kas užduota	Inicijuoja originalius projektus
10.	Tiksliai atkartoja	Kuria naujus produktus
11.	Patinka nuoseklus, tiesus pateikimas	Mėgaujasi sudėtingai pateikta informacija
12.	Patinka mokykla	Patinka mokymasis
13.	„Sugeria“ informaciją	Manipuliuoja informacija

Parengta pagal Izabelės Grauslienės, Katažynos Labanienės, Tomo Lazdausko leidinį „Gabūs ir talentingi vaikai: samprata, ypatumai ir atpažinimas“, Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos metodikos katedros stažuotojos, Vilniaus sav. Grigiškių „Šviesos“ gimnazijos matematikos vyresniosios mokytojos Aušros Gackienės pasiūlymus

APTARTA

Vilniaus r. Kalvelių „Aušros“ gimnazijos

Gimnazijos tarybos posėdyje

2021-12-27 Nr. GT- 7

GABIŲ IR TALENTINGŲ MOKINIŲ UGDYMO PRIEMONIŲ PLANAS

Uždaviniai	Priemonės	Atsakingi	Įgyvendinimo terminai
1. Atpažinti gabius mokinius.	Diagnostinių testų, kontrolinių darbų atlikimas. Bendravimas su dalykų mokytojais.	Dalykų mokytojai, klasių vadovai	Rugsėjis, birželis
	Mokinių bendrųjų gebėjimų stebėjimas, identifikavimas, pristatymas pedagogams.	Dalykų mokytojai, klasių vadovai	Rugsėjis - birželis
2. Pritaikyti ugdymo turinį, aplinką gabių ir talentingų vaikų poreikiams.	Diferencijuoti ir individualizuoti kūrybines ir praktines užduotis pamokoje bei skiriant namų darbus.	Dalykų mokytojai, klasių vadovai	Rugsėjis - birželis
	Organizuoti mokyklines dalykų olimpiadas, konkursus.	Dalykų mokytojai, klasių vadovai	Rugsėjis - birželis
	Atsižvelgus į gimnazijos galimybes, skatinti gabius ir talentingus mokinius prizais, asmeninėmis dovanomis, išvykomis, kelionėmis, stovyklomis; organizuoti Pirmūnų šventę, patalpinti nuotraukas stende „Didžiojo mokytojo... ir kt.“	Administracija	Rugsėjis - birželis
3. Informuoti ir nukreipti gabius ir talentingus mokinius į tarptautinius projektus, neformalias švietimo institucijas, skirtas gabiams ir talentingiems vaikams ugdyti	Sudaryti sąlygas gabiams mokiniams lankyti konsultacijas, Dalyvauti šalies ir tarptautiniuose projektuose.	Administracija, dalykų mokytojai	Rugsėjis - birželis
	Dalyvauti Olympio konkursuose, tarptautinėje kalbų ir matematikos olimpiadoje „Kengūra“, „Kings“, informatikos konkurse „Bebras“ ir kt.	Dalykų mokytojai, tėvai, mokiniai	Rugsėjis - birželis
	Dalyvauti rajono ir šalies sportinėse varžybose.	Fizinio ugdymo mokytojas	Rugsėjis - birželis
	Dalyvauti rajoninėse dalykų olimpiadose, konkursuose.	Dalykų mokytojai	Rugsėjis - birželis

